

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 40.

Lýsingaprisur fyri þetta hefti: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Leygardag hin 6. oktbr. 1934.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brævasvarnaðum og skrivstovuni. Telf. 143.

8. árg.

Eitt kalt nei

til

Føroya fiskimenn.

Hvussu leingi vilja okkara fiskimenn lata sær lynda av tí svarta afturhaldinum og stórmannaverjarinum her á landi?

Okkara valalið av monnum baksast á sjónum — hin minsti parturin fæst við heimaarbeiði. Tað er tí ikki annað enn rimiligt væntað av okkara sjómmonnum, at teir menn, sum teir hava sett at ráða fyri borgum her á landi, at teir lurta væl eftir og leggja doyðin á fyrri at fremja — so væl sum gjørligt — tey ynski, ið fiskimenninir her fram. Ein skuldi ikki hugsa annað — men hvussu er tað?

Ja, hvussu er tað?

Vit vilja taka tvey dømi:

Føroya fiskimannafelag legði í fjór inn á tingið umsókn um at fáa kostarhaldsskipanina broytta soleiðis, at fiskimennin verður tryggjað neyðurluvulig «rasón».

Tingið visti ta hetta mál til «organisasjónurnar» til «erklingar».

Í ár hevur henda umsókn aftur verið til viðgerðar á tingi. Men hvat gjørdi tingið, sjálfstýris- og sambandsflokkarnir? «Til kunna samráðast við reidararnar um at fáa nóg stórar «rasónur» halda hesir flokkar við Føroya fiskimenn. Men hvat, um reidararnir siga, at lóg er lóg, og «rasónin» er fest lógliga við reglugerð? Fiskimenninir krevja tað dupluta. Javnaðarmáðurin á tingið settu fram eitt broytingaruppskot um at fáa reglugerðina viðvíkjandi kostarhaldinum umborð í fiskiskipinum broytta soleiðis, at fiskimanna ynskir verða framd. Tað fekk bert tveir atkvøður, javnaðarmansins og Sigurd Poulsens, sjálvt kommunisturin var fmóti — hann sat.

Sum annað dømi kann nevast Føroya fiskimannafelags umsókn til tingið um lán ella studning til bygging av turki-húsum og til sølu av fiskimannapartinum. Teir báðir stóru flokkarnir, sambandið og sjálfstýrið dryggjaðu málið eitt ár við at biðja F. F. um nærri frágreiðing um ætlan felagsins. Henda frágreiðing var givin. Málið kom so aftur til viðgerðar í ár. Úrslitið: **eitt nei!** Eitt broytingaruppskot frá javna-

ðarmanninum um at veita Føroya fiskimannafelagi tryggjan (garanti) fyri einum láni uppá 100.000 kr. fekk bert eina atkvøðu, javnaðarmansins. Allir hinir sótu — ikki so frætt sum kommunisturin stemmaði.

Tá ið á stóð, lænti tingið 100.000 kr. til reidararnar. Men nú, tá ið teir 4000 fiskararnir heittu á tingið at fáa líkandi peningasum til at hjálpa teim til at fáa meir fyrri fisk leirra, vórðu teir — eisini av teim sjálfstýrsku sjálfstýrismonnum — vistir til Danmarkar. Hesa ávísing torvaðu fiskimennin um ikki. Hana kendu teir frammanundan og høvdu sjálvandi í huga at ganga hana. Men «Kongeriget Fiskeribank» gevur bert eitt vist procenttal av virðinum á tí bygda í lán. Tað, sum frestaði eins og pening til at arbeiða við, var tað, Føroya fiskimenn hildu, at Føroya lögting við veita teim sum studning ella lán. Men fáfongda vón — teiringu eitt kalt nei.

Hvussu leingi vilja Føroya fiskimenn lata sær lynda av hesum kolsvarta afturhaldinum og stórmannaverjarinum?

Ja, hvussu leingi?

Tingið

visir frá sær at gera reglur fyri eplasølu og eplakontrol.

Tingimaður kastar Havnarmonnum fyrri at teir ikki tíma at velja.

Føroya búnaðarfelag hevur longu í 1932 heitt á tingið um við lóg at skipa so fyrri, at ókontrollerað útlendsk eplir ikki verða flutt higar til landið, og at allur handil við føroyskum eplum fer fram eftir vissum reglum. Búnaðarfelagið hevur gjørt uppskot til tilikar reglur. Felagið visir á, at hvørt ár verður innflutt av eplum fyrri um 100.000 kr. Hesin stóri innflutningur sigur felagið, førir

við sær, at nógvir jarðbrúkarar í Føroyum ikki sleppa av við síni eplir, hóast tey eru eins góð og betri enn tey útlendsku eplini. Felagið undirstrikar tess vegna, at tað er neyðurluvuligt at tryggja teim føroysku eplunum heimamarknaðin og heldur, at tað ikki eigir at vera loyvt útlendskum eplum at sleppa inn í landið, so leingi sum góð føroysk eplir eru at fáa.

K. Djurhuus, framsøgumaðurin, greiddi frá nevndarálitinum. Hann upplýsti, at tað eftir «Statistisk Departements Beretning» verður innflutt av fremmandum eplum frá um ca. 6—7000 hkg, ið menn ætlaðu at kosta um 30—35.000 kr. + farmagjald um 15—20.000 kr. Eftir teirri almennu uppgávuni var í 1930 selt um 163 ha. Ávoksturinn var um 27.000 hkg. Tað var altso her á landi dyrkað um 4 ferðir so nóg av eplum, sum innflutt verður. Talarin segði, at nevndin var greið yvir, at epladyrkingin hevði ófara stóran týðning, men nevndin hevði tó ikki hildið tað vera rætt at steingja fyrri innflutningi av eplum. Tey føroysku eplini høvdu ein fyrir- mun í at sleppa frá innflutningarfaktini. Forboð vildi dyrka eplinum hjá teim, sum ikki velta. Hetta vildi niva serliga meint at teimum sum høvdu ring ráð. Nevndin helt, at tað vildi hjálpa væl, um handilin av eplum varð skipaður eftir teim reglum, sum búnaðarfelagið hevði sett upp. Men tingið kundi einki gera enn. Búnaðarfelagið og traðarmannafelagið máttu fyrst taka sær av hesi skipan og stovna eina solucentral, hvarigjøgnum allir epladyrkarar kundu selja eplir síni. Útreiðslurnar við hesi central kundu berast av epladyrkarunum sjálfum við eini minni avgift uppá eplini. Uppskotið ljóðaði soleiðis:

«Der meddeles »Føroya búnaðarfelag» og »Føroya traðarmannafelag» Afskrift av nærverende Betenkninge.

N. Debes segði seg ikki at hava so nóg av síga. Hann skilti framsøgumannin soleiðis sum, at hann helt, at okkara epladyrkarar hevði ein so stóran fyrir- mun fram fyrri útlendsk epli í fraktinum, at vit harav máttu vera konkurancadygtir. Men hetta var nú ikki heilt so beint sum hildið, tí at fáa føroysk epli kostaði eisini nógvi frakt við tað at eplini máttu flytast av bygdunum til t. d. Havnar. Munurin á farmagjaldinum var vist ikki so ógvuliga stórur. Tingið kundi hjálpt her

við at rinda fraktina innan oygggja — tað var væl latið, ið varð latið til hetta.

P. M. Dam helt at vit høvdu »Smiril». Tingið kundi lætta teirri føroysku eplasøluni við at lata »Smiril» fara eplini fyrri litið og lætt. Tað var torforari at seta farmagjaldið niður hjá teim privat. Hann hevði annars væntað meira av nevndini. Hann hevði væntað eitt postivt uppskot. Øll lond royndu á gera alt fyrri at verja og livga arbeiði, ið gjørt verður inni í landinum. Vit máttu gera tað sama. Tað er skilaleyst, at vit ikki nýta okkara egnu epli, áðrenn farið verður út av landinum eftir eplum. Epladyrking hevði al stóran týðning fyrri búðan so væl sum fyrri traðarmannin, ikki bara ókonomiskan týðning, men eisini reint »psykologiskan» týðning. Nú veltur mangur ikki meir eplir enn til húsbúrk, tí hann ikki sleppur av við epli síni — hetta hoyrir ein alla staðni frá. Talarin hevði tann sama dagin hitt ein mann, ið hevði viljað selt epli men slapp ikki av við tey og mátti fara avstað aftur við teim. Handlismenn og reidarar máttu av nationaløkonomiskum grundum fyrst keypt og selt landsins egnu vorur. Visti jarðbrúkarin sær vissan marknað, vildu hann lagt doyðin á at velt, og okkara jarðbrúkarar vildu lættliga kunna velt tey epli, vit brúka. Hetta vildi fram okkara landbrúk, vildi selt ferð á kultiveringina av okkara traðum. Tað vildi givið mongum ummannafelagið máttu fyrst taka sær av hesi skipan og stovna eina solucentral, hvarigjøgnum allir epladyrkarar kundu selja eplir síni. Útreiðslurnar við hesi central kundu berast av epladyrkarunum sjálfum við eini minni avgift uppá eplini. Uppskotið ljóðaði soleiðis:

Talarin undraðist á tað tal, sum »statistikkurinn» uppgav av innfluttum eplum. Hesin innflutningur var nakað heilt annað enn, hvat ið menn høvdu mett hann til. Hann vildi gjarna spyrja framsøgumannin, hvussu nevndin var komin til hetta tal. Var alt, sum bestillist »private» komið við her? Epli vóru flutt inn á ymiskan hátt.

Viðvíkjandi nevndarinnar ótta fyrri, at noktan av innflutningi av eplum vildi dyrka eplini fyrri hin minna mannin ynskti talarin at siga, at henda ótta nýttu menn ikki at hava. Tí var tað talan um at steingja fyrri innflutningi, mátti sjálvandi ásetast ein hámarksprísur (maksimalprísur), ið tryggjaði fyrri, at eplini ikki blivu dyrari enn at tey vóru kappingarferi í prisi

við útlendsk epli pluss farmagjaldið til Føroyar. Tað mátti sjálvandi ikki verða talan um at dyrka eplini hjá tí fátaka, ið onga jørð hevði at velja f. Nú bestilltu mangir privatmenn uttanifrá og fingi eplini nógvi biligari, enn tey fáast í okkara handlum. Men tað frættist nú, at menn eru við at fáa bundið fyrri hesari bestilling hjá privatmanninum. Nú segðist, at tað var svarað privatmonnum, at teir kundu einki fáa, tí teir ikki vóru keypmenn. Er hetta satt, so er í hægsta stigi neyðurluvuligt at fáa ein maksimalprís við eini solucentral ið hevur til skyldu at selja tey góðu føroysku eplini fyrst, áðrenn útlendsk eplir bliva innflutt. Tey innfluttu eplini máttu sjálvandi sum av búnaðarfelaginum skotið til — vera »kontrolleraði» góð epli.

Talarin vildi geva framsøgumanninum rætt f, at okkara landbrúksorganisasjónir áttu at tikið sær meiri um reiggj eins og gjørt er í útlandinum. Kundu ter tað, vildi tað hjálpt væl — tað er rætt. Men ter vístu seg aliso ikki at hava kunnað tikið nakað stórfingdið felagstak. Ynski hjálpa ikki — og landið, fólk-sins valdu menn, ið sita við ábyrgdini, mega tí taka takid og við lóg og makt stiga til, tá ið hitt privata visir seg so evnaleyst sum her er talan um. Og lögtingið ikki bert eigir, men tað kann loysa eplasurningin við at áseta maksimalprís og stovna eina solucentral, ið allur eplahandilin skal ganga ígjøgnum. Tað síðsta orðið var óivað ikki sagt enn. Talarin helt, at traðarmenn og bondur dámdu ikki hetta tingsins uppskot.

Teir vildu koma aftur við málinum, tí tað hevði so stóran týðning, at tingið ikki kann sleppa undan at gera sína skyldu — og hjálpa.

J. Patursson segði seg ikki at vera samdan við nevndina. Hann vildi tó ikki tala nógvi í málinum; men einans vísa á, at íslendingar hava fattað forboð móti innflutningi av eplum.

Djurhuus helt við Debes, at tann fraktin, ið tey føroysku eplini høvdu, høvdu tey útlendsku eisini. Til Dam, ið visti á »Smiril», vildi hann siga, at »Smiril» stóð seg ikki sum var og trongdi tí til alt farmagjald, ið hann kundi fáa. Tá ið Dam segði, at epladyrkingin virkaði stimrandi uppá landbrúkið, var tað júst, hvat ið nevndin hevði sagt. Hon hevði tí mælt landbrúksorganisasjónunum til at organisera eplasøluna. Tingið kundi ikki uppá-